

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
« КИЇВО - МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ »**

Кафедра економічної теорії

Віце-президент з науково-педагогічної роботи
(навчальна робота)

Ожоган В.М.

« _____ » _____ 2017 р.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС ДИСЦИПЛІНИ

КУРСУ «Економічна історія»

Освітньо-кваліфікаційний рівень: *бакалавр*

Галузь знань: **05 Соціальні та поведінкові науки**

Спеціальність **051 Економіка**

Статус курсу: нормативний

Київ 2017

Назва курсу: Навчально-методичний комплекс дисципліни «Економічна історія». – Київ: НаУКМА, 2017 . - 92 с.

Укладач Сапачук Ю.М. к. е. н. доцент

Ухвалено на засіданні кафедри економічної теорії

протокол № _____ від “ ____ ” _____ 2016 р.

д. е. н. проф.

Завідувач кафедри

Бажал Ю.М.

Зміст

ВСТУП	3
1. РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ	4
2. ПЕРЕЛІК ТЕМ ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	5
3. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА	9
4. ОБЛІК ПОТОЧНОЇ ТА ПІДСУМКОВОЇ УСПІШНОСТІ	11
5. ТЕМИ РЕФЕРАТІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ”	13
6. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ КУРСОВИХ РОБІТ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ”	15
7. ПЕРЕЛІК ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ПИТАНЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ”	16
8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	18
9. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ	20

ВСТУП

Навчальний курс “Економічна історія” викладається з метою вивчення закономірностей та особливостей економічного розвитку людства від первісної доби і стародавніх цивілізацій до нашого часу. Аналізуються основні події економічної історії.

Розглядається розвиток економіки високорозвинутих країн та країн сходу, проводиться економічний аналіз їх розвитку на окремих етапах, визначаються чинники зростання або зниження темпів економічного розвитку.

Вивчаючи конкретні аспекти економіки, дана дисципліна допомагає краще зрозуміти сучасні господарські проблеми, прогнозувати їхнє рішення. В результаті опанування визначеними для вивчення знаннями студенти повинні:

Знати:

- Закономірності та основні події економічної історії людства.
- Історію розвитку економіки окремих країн, загальних та спільних тенденцій їх господарства, створення суцільної картини матеріального життя людства.

Уміти:

- Аналізувати та узагальнювати економічні явища.
- Робити обґрунтовані висновки щодо розвитку господарства і, виходячи з цього, приймати виважені практичні рішення.

1. РОЗПОДІЛ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ТЕМАМИ

(для студентів денної форми навчання)

Розподіл навчального курсу “Економічна історія” за темами:

Тема	Кількість годин		
	лекції	семінари	самостійна робота
1. Предмет, завдання та методи економічної історії.	2	2	
2. Господарство первісної доби та стародавніх цивілізацій	2	2	
3. Античний період	2	2	
4. Середньовіччя	2	2	
5. Відродження та просвітництво	2	2	
6. Період монополістичної конкуренції	2	2	
7. Період соціального ринкового господарства	2	2	
Загальний обсяг:	14	14	60

2. ПЕРЕЛІК ТЕМ ТА ЗМІСТ ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Лекційні заняття

Тема 1. Предмет, завдання та методи економічної історії.

1. Предмет і завдання курсу економічної історії.
2. Зв'язок економічної історії з іншими соціально-економічними дисциплінами та її місце в системі наук.
3. Суспільні функції економічної історії.
4. Характеристика джерел та літератури.
5. Основні схеми і критерії періодизації економічної історії.

Тема 2. Господарство первісної доби та стародавніх цивілізацій.

1. Основні етапи еволюції господарства первісного суспільства та їх характеристика.
2. Перший поділ праці та перехід від привласнюючого господарства до відтворювального.
3. Громада – головна господарська форма первісної доби. Розклад первісної господарської системи.
4. Фази еволюції та варіації розвитку рабовласництва.
5. Галузева структура економіки, форми організації виробництва.
6. Внутрішня та зовнішня торгівля.
7. Генеза грошей.

Тема 3. Античний період.

1. Специфіка економічного розвитку Давнього Єгипту, держав Давнього Межиріччя, Індії, Китайських державних утворень.
2. Особливості господарського розвитку Стародавньої Греції та Римської імперії: структура античного суспільства.
3. Особливості торгівлі та ремесел. Виникнення торгового капіталу.
4. Причини занепаду античного світу.

Тема 4. Середньовіччя.

1. Передумови та особливості господарства доби середньовіччя. Феодальна вотчина і рента.
2. Каролінгське Відродження.
3. Розвиток феодальних відносин у Візантії.
4. Піднесення господарства у XI – XIII ст.
5. Ремісничий цех та купецька гільдія.
6. Соціально-економічні причини хрестових походів. Криза у XIV ст.

Тема 5. Відродження та просвітництво.

1. Початкове нагромадження капіталу в епоху Відродження.
2. Революція цін у Західній Європі.

3. Банки, ярмарки, біржі, акціонерні товариства.
4. Суть та особливості просвітництва.
5. Економічні передумови, фінансова криза і грошова реформа, наслідки революції в Англії.
6. Боротьба за економічне лідерство у Європі. Поділ світу між Великими державами.
7. Соціально-економічні корені французької революції.

Тема 6. Період вільної та монополістичної конкуренції.

1. Особливості вільної конкуренції. Розвиток фермерського господарства. Економіка індустріального типу.
2. Характеристика промисловості Британії та Франції.
3. Індустріалізація в США.
4. Специфіка та загальні риси розвитку Японії
5. Криза системи вільної конкуренції. Система монополістичної конкуренції. Загальна характеристика етапу.
6. Втрата Англією світової економічної гегемонії.
7. Причини уповільнення промислового розвитку Франції.
8. Технічний прогрес та його наслідки. Конкуренція виробництва та капіталу, боротьба за ресурси і сфери впливу. Економічні причини та наслідки Першої світової війни.
9. Велика депресія у США. Сутність “нового курсу” Ф. Д. Рузвельта.
10. Особливості депресії у Великобританії.
11. Мілітаризація Німеччини та Друга світова війна.

Тема 7. Розвиток ринкового господарства в 2-й пол. ХХ ст.

1. Економічні причини та соціальні наслідки Другої світової війни.
2. План Маршала та Бреттон-Вудська система.
3. Міжнародний валютний фонд та Всесвітній банк реконструкції і розвитку. Сутність соціального ринкового господарства.
4. Енергетична криза 70-х років ХХ ст.
5. Третя хвиля НТП. Виникнення ТНК та стрімкі процеси фінансової глобалізації. Кінгстонська угода 1976 р., розвиток світової валютно-фінансової системи. Епоха фінансових криз.

Семінарські заняття

Підготовка до семінарських занять доцільна за основним списком навчальної літератури.

Семінар 1.* (2 год.) “Господарство первісної доби і стародавніх цивілізацій (з найдавніших часів до 4 тис. до н.е.)”

1. Критерії періодизації економічної історії. Господарський розвиток за первісної доби.
2. Особливості господарювання в Давньому Єгипті, державах Давнього

Межиріччя, Індії та Китаю.

3. Господарство Стародавньої Греції.

4. Античний Рим: економічні причини розвитку та занепаду.

* Примітка:

Питання 1. крім основного списку навчальної літератури доцільно розглянути в наступних джерелах:

- Економічна теорія: політекономія: підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 5-те вид., стер. – К.: Знання-Прес, 2006. – 615 с. – *Глава 3, §1*
- Сучасні економічні теорії: Підручник / За ред. А.А. Чухна. – К.: Знання, 2007. – 878 с. – *Розділ 1, 2.*

Семінар 2. (2 год.) “Господарство в добу Середньовіччя”.

1. Загальна характеристика феодалізму і його періодизація. Феодалізм у Візантії.
2. Рання феодальна Франція.
3. Особливості генезису феодалізму в Англії.
4. Розвиток феодалізму в Німеччині.
5. Середньовічне місто та розвиток ремесел.

Семінар 3. (2 год.) “Економічний розвиток в епоху первісного нагромадження капіталу”.

1. Зростання продуктивних сил, великі географічні відкриття та революція цін в Європі. Розвиток товарно-грошових відносин, торгівлі, фінансів.
2. Занепад феодалізму та становлення капіталістичних відносин у Нідерландах.
3. Економічний розвиток Англії XVI – 1-й пол. XVIII ст.
4. Генезис капіталізму у Франції та німецьких князівствах.

Семінар 4. (2 год.) “Епоха переходу до індустріального суспільства (кін. XVIII – 1-а пол. XIX ст.)”

1. Промисловий переворот в Англії: соціально-економічні передумови та наслідки.
2. Розвиток народного господарства Франції в 2-й пол. XVIII – 1-й пол. XIX ст.
3. Особливості капіталістично-індустріальної трансформації економіки Німеччини. Об'єднання німецьких земель за ініціативою Прусії.
4. Економічний розвиток США від війни за незалежність (1775-1783 рр.) до громадянської доби.

Семінар 5. (2 год.) “Господарство провідних країн світу в останній третині XIX – поч. XX ст.”

1. Структурні зміни в економіці окремих країн та продуктивних сил світу. Основні тенденції розвитку світової економіки.
2. Економіка Англії і Франції на межі XIX-XX століття. Аграрні

протириччя парцелярного господарства. Причини промислового відставання.

3. Економічні причини першої світової війни. Економічна суть Версальської системи. Плани Дауеса та Юнга, їх суть і мета.

4. Господарство світу в міжвоєнний період. Велика депресія, мілітаризація Німеччини.

Семінар 6.* (2 год.) “Господарство провідних країн світу після Другої світової війни”

1. Економічні наслідки війни для світової економіки. План Маршалла. Науково-технічна революція.

2. Структурна криза в 1970-х рр., форми державного регулювання економіки.

3. Інтеграційні процеси в світовій економіці, виникнення транснаціональних корпорацій.

4. Особливості економічного розвитку в кінці ХХ – на поч. ХХІ ст.

** Примітка:*

Питання 3, 4 (Семінар 6) крім основного списку навчальної літератури доцільно розглянути в наступних джерелах:

– Беляєв О. О., Бебело А. С. Політична економія: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2001. – 328 с. – *Розділ 6.*

– Економічна теорія: політекономія: підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 5-те вид., стер. – К.: Знання-Прес, 2006. – 615 с. – *Розділ IV.*

– Єщенко П.С., Палкін Ю.І. Сучасна економіка: Навч. посібник. – К., 2005. – 325 с. – *Розділ 20.*

– Сучасні економічні теорії: Підручник / За ред. А.А. Чухна. – К.: Знання, 2007. – 878 с. – *Частина III.*

3. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Самостійна робота студента (СРС) – це форма організації навчального процесу, де оволодіння матеріалом здійснюється студентом у вільний від обов'язкових навчальних занять час. При цьому завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. СРС є основним засобом володіння навчальним матеріалом під час поза аудиторної навчальної роботи. Вона є складовою навчального процесу, що впливає на глибину та стійкість набутих знань і умінь, які допомагають творчо застосовувати їх в майбутній професійній діяльності.

Метою СРС є засвоєння в навчальному обсязі навчальної програми з економічної історії та послідовне формування у студентів самостійності як риси характеру, що відіграє суттєву роль у формуванні сучасного фахівця вищої кваліфікації.

У процесі самостійної роботи студент має перетворитися в активного учасника навчального процесу, навчитись свідомо ставитись до оволодіння теоретичними і практичними знаннями, вільно орієнтуватися в інформаційному просторі.

Вивчаючи курс Економічної історії, студент використовує основні види самостійної роботи:

- самостійну роботу, що забезпечує підготовку до поточних аудиторних занять (підготовка до семінарських занять, написання рефератів, есе тощо);
- пошуково-аналітичну роботу.

Залежно від завдань та змісту навчального курсу самостійна робота може включати такі форми:

- опрацювання теоретичних основ прослуханого лекційного матеріалу;
- вивчення окремих тем або питань, що передбачені для самостійного опрацювання;
- виконання домашніх завдань;
- підготовка до семінарських занять та до написання контрольних робіт;
- системне вивчення матеріалу курсу перед іспитом;
- виконання індивідуальних завдань: написання реферату, підготовка критичного есе, пошук та огляд літературних джерел.

Можливі види самостійної роботи студентів, форми контролю та звітності

Види та форми самостійної роботи студентів	Форми контролю та звітності
1. Підготовка до поточних аудиторних занять	
1.1. Вивчення обов'язкової та додаткової літератури, текстів лекцій тощо 1.2. Виконання домашніх завдань 1.3. Підготовка до семінарських занять 1.4. Підготовка до контрольних робіт	1.1. Активна участь в різних видах аудиторних занять 1.2. Активна участь в семінарських заняттях 1.3. Написання контрольних робіт
II. Пошуково-аналітична робота	
2.1. Пошук (підбір) та огляд літературних джерел за заданою проблематикою курсу 2.2. Написання реферату (есе) за заданою проблематикою.	2.1. Розгляд підготовлених матеріалів під час аудиторних занять або ІКР 2.2. Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе) під час ІКР

Навчальний план відведений для самостійної роботи визначається навчальним планом з Економічної історії і становить 60 год.

Відповідно до робочого навчального плану на самостійне опрацювання студентами виносяться теми 1-7, які заплановано розглянути на лекціях та теми 1-6, які включені до семінарських занять. У випадку, якщо на лекційному занятті за браком часу розглянуто не всі окреслені питання даної теми – ці питання необхідно розглянути самостійно (за списком основної навчальної літератури).

Додаткове написання та обговорення (захист) реферату із відповідним поточним оцінюванням як форма пошуково-аналітично роботи (альтернативна щодо активної участі в семінарських заняттях) передбачається в разі, якщо студент за наявності тільки об'єктивних причин (хвороба тощо) не набрав необхідної кількості балів, або не зміг виступити на семінарських заняттях за браком часу, наперед повідомивши викладача при цьому щодо власної готовності до виступу.

4. ОБЛІК ПОТОЧНОЇ ТА ПІДСУМКОВОЇ УСПІШНОСТІ

4.1 Зразок екзаменаційного білета

Екзаменаційний білет містить 3 завдання. Кожне завдання оцінюється в межах 15 балів.

Білет № 20

1. Предмет і завдання економічної історії.
2. Економічні причини і наслідки Великих географічних відкриттів.
3. Передумови промислової революції. Промислові перевороти в Англії, Франції, Німеччини, США.

Результати іспиту оцінюються в діапазоні від 0 до 45 балів (включно).

В разі, коли відповіді студента оцінені менше ніж в 15 балів, він отримує незадовільну оцінку за результатами іспиту (тобто 0 балів).

4.2. Загальна оцінка за вивчення дисципліни

Загальна оцінка за вивчення дисципліни “Економічна історія” виставляється за 100-бальною шкалою з урахуванням результатів як поточного контролю, так і іспиту. Завдання поточного контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 55 балів (включно), а завдання підсумкового контролю – від 0 до 45 балів (включно). Допуск до іспиту – за умови, якщо за результатами поточного контролю знань протягом навчального триместру студент набрав не менше 20 балів.

Загальна підсумкова оцінка з дисципліни складається з суми балів за результатами поточного контролю знань та за виконання завдань, що виносяться на іспит (за умови, що на іспиті студент набрав не менше 15 балів).

Якщо на іспиті студент набрав менше 15 балів, а отже отримав незадовільну оцінку (тобто 0 балів), загальна підсумкова оцінка включає лише результати поточного контролю.

До відомості обліку поточної і підсумкової успішності заносяться сумарні результати в балах поточного контролю та іспиту.

Умови переведення даних 100-бальної шкали оцінювання

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання в 4-х бальну та шкалу за системою ECTS здійснюється в такому порядку:

Оцінка за бальною шкалою, що використовується в НаУКМА	Оцінка за національною шкалою
91-100	5 (відмінно)
81-90	4 (добре)
71-80	
66-70	3 (задовільно)
60-65	
30-59	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання
0-29	2 (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

За такого порядку система ліквідації академзаборгованостей має такий зміст:

Студенти, які отримали оцінку “2” за національною шкалою, але при цьому за результатами поточного і підсумкового контролю набрали від 30 до 59 балів, після належної підготовки мають право повторно скласти іспит.

Студенти, які набрали за результатами поточного і підсумкового контролю від 0 до 29 балів, тобто менше 50% кількості балів, достатніх для отримання задовільної оцінки, зобов'язані пройти повторний курс вивчення дисципліни перед повторним складанням іспиту.

5. ТЕМИ РЕФЕРАТИВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ”

1. Національні економіки США, Англії, Франції, Німеччини, Японії після Другої світової війни
2. Громадянська війна в США та її основні економічні причини
3. Зародження феодальних відносин у східних слов'ян
4. Економічне піднесення Німеччини в другій половині XIX ст.
5. Економічний розвиток США у міжвоєнний період
6. Багатогалузеве господарство феодала доби середньовіччя
7. Причини та наслідки переміщення основних торговельних шляхи в XVI ст.
8. Середньовічні цехові ремісничі об'єднання
9. Наслідки скасування рабства для економіки США
10. Основні причини появи середньовічних міст
11. Виникнення світової колоніальної системи
12. Основні причини зростання потреби у дорогоцінних металах у Західній Європі в другій половині XV ст.
13. Промисловий переворот у Франції
14. Промисловий переворот у Німеччині
15. «Комутація ренти» в Західній Європі
16. «Революція цін», її зв'язок з Великими географічними відкриттями та наслідки впливу на економічний розвиток Західної Європи
17. Закон про Гомстеди та наслідки його впливу на економічний розвиток США
18. Процес первісного нагромадження капіталу в Європі
19. Посесійна мануфактура. Її основні риси
20. Сутність та передумови промислового перевороту Англії
21. Ремісничий цех та торговельна гільдія
22. Економіка Північноамериканських колоній Англії
23. Предмет економічної історії
24. «Новий курсом» Ф.Д.Рузвельта та стабілізація банківсько-фінансової системи
25. «Новий курс» Ф.Д.Рузвельта та стабілізація промислового виробництва в США
26. Зміна становища рабів в умовах кризи рабовласницької системи
27. Особливості становлення феодальних відносин у східних слов'ян
28. Особливості промислового перевороту у Німеччині
29. Основні наслідки війни за незалежність у Північній Америці
30. Основні наслідки Громадянської війни в США
31. Наслідки Першої світової війни для Англії
32. Наслідки Першої світової війни для Франції
33. Основні наслідки промислового перевороту в Англії
34. Особливості промислового перевороту у Франції
35. Великі географічні відкриття наприкінці XV— на початку XVI ст.

36. Основні причини війни за незалежність у Північній Америці
37. Основні завдання, що стоять перед економічною історією
38. Зміни, що відбуваються у розвитку продуктивних сил Західної Європи в XIV-XVст.
39. Основні ознаки феодальної системи
40. Основні причини кризи рабовласницької системи господарювання
41. Основні причини економічного піднесення США та перетворення їх у провідну індустріальну державу світу в останній третині XIX ст.
42. Основні фактори, що створюють сприятливі умови для первісного нагромадження в Англії
43. Форми феодального землеволодіння у Західній Європі та їх відмітні риси
44. Роль середньовічні міста у розвитку товарно-грошових відносин та ринку в Західній Європі
45. Цеховий лад та його роль у розвитку продуктивних сил Західної Європи

6. ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ КУРСОВИХ РОБІТ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ”

1. Еволюція аграрних відносин в Римській імперії
2. Еллінізм: конкуренція Сходу й Заходу або симбіоз
3. Візантійська імперія – особливий шлях соціально-економічного розвитку
4. Становлення й розвиток інститутів феодального суспільства в Західній Європі
5. Особливості економічного розвитку східноєвропейських країн в епоху пізнього феодалізму
6. Поява та розвиток банків, ярмарок, бірж та перших акціонерних товариств в Західній Європі в епоху Відродження
7. Розвиток капіталізму в Англії XVII- XVIII ст..
8. Економічна програма Великої Французької революції: успіхи й невдачі
9. Цивілізаційний і формаційний підходи до розвитку суспільства й економіки
10. Роль матеріальної й духовної культури суспільства в економічному розвитку
11. Роль людського фактору в економічному розвитку суспільства
12. Історичне коріння українського підприємництва княжої доби. Шлях із варягів у греки («Грецький шлях»)
13. Індустріальна трансформація економіки Німеччини у XIX ст.. Об'єднання німецьких земель за ініціативою Прусії.
14. Розвиток світової колоніальної системи як основа розвитку економіки провідних країн Заходу
15. Перша світова війна – причини та наслідки. Основні економічні протиріччя провідних країн світу
16. Японська економічна модель – еволюція нової системи
17. Економіка постіндустріального суспільства
18. Велика депресія 1929-33 рр. та “новий курс” Ф.Д. Рузвельта
19. Інтеграційні процеси світової економіки, виникнення транснаціональних корпорацій
20. Кінгстонська угода 1976 р., розвиток світової валютно-фінансової системи. Епоха фінансових криз

7. ПЕРЕЛІК ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ ПИТАНЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ЕКОНОМІЧНА ІСТОРІЯ”

1. Дайте характеристику національних економік після Другої світової війни для таких країн: США, Англії, Франції, Німеччини, Японії.
2. Коли відбувається Громадянська війна в США та які економічні причини призвели до неї?
3. У чому сутність «норманської» теорії та чому її не сприйняли прогресивні вчені?
4. У чому сутність періодизації Б. Гільдебранта?
5. У чому сутність періодизації К. Маркса?
6. У чому сутність періодизації У. У. Ростоу?
7. У чому сутність періодизації Ф. Ліста?
8. Чим обумовлювалося економічне піднесення Німеччини в другій половині XIX ст.?
9. Чим характеризується економічний розвиток США у міжвоєнний період?
10. Чому господарство феодала було багатогалузевим?
11. Чому й куди переміщуються основні торговельні шляхи в XVI ст. ?
12. Чому ремісники середньовічних міст об'єднувалися в цехи?
13. Що дало скасування рабства для економіки США?
14. Що зумовило появу середньовічних міст?
15. Що зумовлює виникнення світової колоніальної системи?
16. Що зумовлює зростання потреби у дорогоцінних металах у Західній Європі в другій половині XV ст. ?
17. Що стримувало зростання внутрішнього ринку в умовах кріпосної системи господарства?
18. Що стримує початок промислового перевороту у Франції?
19. Що стримує промисловий переворот у Німеччині?
20. Що таке «комутація ренти» і коли вона відбувається в Західній Європі?
21. Що таке «революція цін», як вона пов'язана з Великими географічними відкриттями та як вона вплинула на економічний розвиток Західної Європи?
22. Що таке закон про Гомстеди та як він вплинув на економічний розвиток США?
23. Що таке купецька мануфактура та які її основні риси?
24. Що таке первісне нагромадження капіталу?
25. Що таке посесійна мануфактура? Які її основні риси та переважно в яких галузях вона набуває поширення?
26. Що таке промисловий переворот та що передувало йому в Англії?
27. Що таке ремісничий цех та торговельна гільдія?
28. Що таке фільварок, коли він виникає і які галузі господарства у ньому розвивалися?
29. Що являє собою економіка Північноамериканських колоній Англії?
30. Як було організоване господарство феодала?

31. Як визначається предмет економічної історії?
32. Як за «Новим курсом» Ф.Д.Рузвельта досягається стабілізація банківсько-фінансової системи?
33. Як за «Новим курсом» Ф.Д.Рузвельта досягається стабілізація промислового виробництва в США?
34. Як змінюється становище рабів в умовах кризи рабовласницької системи?
35. Який процес англійської економічної історії найповніше відповідає визначенню первісного нагромадження?
36. Якими були головні особливості промислового перевороту у Німеччині?
37. Якими були наслідки війни за незалежність у Північній Америці?
38. Якими були наслідки Громадянської війни в США?
39. Якими були наслідки Першої світової війни для Англії?
40. Якими були наслідки Першої світової війни для Франції?
41. Якими були наслідки промислового перевороту в Англії?
42. Якими були особливості промислового перевороту у Франції?
43. Які географічні відкриття відбуваються наприкінці XV— на початку XVI ст.?
44. Які економічні причини призвели до війни за незалежність у Північній Америці?
45. Які завдання стоять перед економічною історією?
46. Які зміни відбуваються розвитку продуктивних сил Західної Європи в XIV—XV ст.?
47. Які ознаки притаманні феодальній системі?
48. Які причини зумовили кризу рабовласницької системи господарства?
49. Які причини обумовили економічне піднесення США та перетворення їх у провідну індустріальну державу світу в останній третині XIX ст.?
50. Які фактори створюють сприятливі умови для первісного нагромадження в Англії?
51. Які форми феодального землеволодіння виникають у Західній Європі та які їх відмітні риси?
52. Яку роль середньовічні міста відіграють у розвитку товарно-грошових відносин та ринку в Західній Європі?
53. Яку мануфактуру ми називаємо селянською та до якого типу мануфактур її можна віднести?
54. Яку роль цеховий лад відіграв у розвитку продуктивних сил Західної Європи?

8. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

8.1. Основна навчальна література

1. Економічна історія. Навчальний посібник / П.М. Леоненко, П.І. Юхименко. – К.: Знання-Прес, 2004. – 499 с.
2. Економічна історія: Лекції / Н.О. Тимочко, О.А. Пучко, Л.М. Рудомьоткіна та ін. – К.: КНЕУ, 2000. – 268 с.

8.2. Додаткова навчальна література

1. *Бродель Ф.* Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст.: в 3 т. – К.: Основи, 1995 – . – Т. 1. Структура повсякденності: можливе і неможливе. – 543 с.
2. *Бродель Ф.* Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст.: в 3 т. – К.: Основи, 1995 – . – Т. 2. Ігри обміну. – 1997. – 585 с.
3. *Бродель Ф.* Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст.: в 3 т. – К.: Основи, 1995 – . – Т. 3. Час світу. – 1998. – 631 с.
4. *Вебер М.* Протестантська етика і дух капіталізму. – К.: Основи, 1994. – 261 с.
5. *Вебер М.* История хозяйства. Город. – М.: «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2001. – 576 с.
6. *Волкова О.* От ремесла к институту: эволюция бухгалтерского учета в Италии от Средневековья до Нового времени // Вопросы экономики. – 2012. – № 11. – С. 136-153.
7. *Гидьфердинг Р.* Финансовый капитал. – М.: Соцэкгиз, 1959. – 492 с.
8. Економічна теорія: політекономія: підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 5-те вид., стер. – К.: Знання-Прес, 2006. – 615 с.
9. *Єщенко П.С., Палкін Ю.І.* Сучасна економіка: Навч. посібник. – К., 2005. – 325 с.
10. *Зомбарт В.* Собр. соч. в 3 т. – СПб.: “Владимир Даль”, 2005 – . – Т. 1. Буржуа: к истории духовного развития современного экономического человека. – 638 с.
11. *Зомбарт В.* Собр. соч. в 3 т. – СПб.: “Владимир Даль”, 2005 – . – Т. 2. Торгаши и герои. Евреи и экономика. – 654 с.
12. *Зомбарт В.* Собр. соч. в 3 т. – СПб.: “Владимир Даль”, 2005 – . – Т. 3. Роскошь и капитализм. Война и капитализм. – 2008. – 480 с.
13. *Иноземцев В.* Исторические формы товарного хозяйства / В. Иноземцев, В. Кузищин // Вестник российской академии наук. – Т. 68. – 1998. – № 7.
14. *Криничанский К.* Генезис института векселя: функциональный аспект // Вопросы экономики. – 2009. – № 8. – С. 111-123.
15. Політична економія: Навч. Посібник / ред. О. Беляєв, А. Бебело. – К.: КНЕУ, 2001. – 328 с.
16. Сучасні економічні теорії: Підручник / За ред. А.А. Чухна. – К.: Знання,

2007. – 878 с.

17. Тойнби А.Дж. Цивилизация перед судом истории: Сборник. – М.: Айрисс-пресс, 2003. – 592 с.

18. Meek, J. (2014), “Sale of the century: the privatisation scam”, *The Guardian*, 22 Aug.

19. Rothbard, M. (2006), *Economic Thought before Adam Smith (An Austrian Perspective on the History of Economic Thought)*, Vol. I, Ludwig von Mises Institute, Auburn, USA.

20. Rothbard, M. (2006), *Classical Economics (An Austrian Perspective on the History of Economic Thought)*, Vol. II, Ludwig von Mises Institute, Auburn, USA.

9. ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

I. Письмові завдання 1-го практичного заняття.

Теоретичні питання:

1. Предмет, метод і завдання курсу економічної історії.
2. Основні схеми і критерії періодизації економічної історії.
3. Господарський розвиток за первісної доби.
4. Господарство країн Стародавнього Сходу. Особливості східного рабства.
5. Господарство Стародавньої Греції.
6. Античний Рим: економічні причини розвитку та занепаду.
7. Загальна характеристика феодалізму і його періодизація.
8. Феодалізм у Візантії.
9. Рання феодальна Франція.
10. Особливості генезису феодалізму в Англії та Німеччині.
11. Середньовічне місто, торгівля, фінанси та розвиток ремесел.
12. Зростання продуктивних сил, великі географічні відкриття та революція цін в Європі. Розвиток товарно-грошових відносин, торгівлі, фінансів.
13. Занепад феодалізму та становлення капіталістичних відносин у Нідерландах.
14. Економічний розвиток Англії XVI – 1-й пол. XVIII ст.
15. Генезис капіталізму у Франції та німецьких князівствах в мануфактурний період.

Терміни:

економічна історія (предмет, об'єкт);
 методи економічної історії;
 цивілізація;
 формаційний підхід Маркса;
 первіснообщинний лад;
 періоди кам'яного віку;
 східне рабство;
 класичне античне рабство;
 колонат;
 шляхи становлення феодалізму;
 феодалізм;
 бенефіціальна реформа Карла Мартела;
 «Капітулярій про вілли» Карла Великого;
 «Салічна правда»;
 «Кодекс Юстиніана»;
 феодальна рента (види);

цех;
 комунальна революція в Європі;
 Великі географічні відкриття;
 «революція цін» в Європі;
 первісне нагромадження капіталу;
 аграрний переворот в Англії;
 мануфактура (види);
 закон XII таблиць;
 секуляризація;
 реформація;
 меркантилізм;
 форми організації торгового капіталу епохи ПНК;
 основні торгові союзи епохи ПНК;
 прогрес у металургії та с/г в епоху середньовіччя;
 «азійський» спосіб виробництва;
 основні етапи історії Риму;
 основні етапи історії Греції;
 основні етапи історії Візантії;
 реформи Солона

Тестові завдання

1. Економічна історія як самостійна наука виникла:

- а) у Росії в XVIII ст.;
- б) у Західній Європі у другій половині XIX ст.;
- в) в Східній Європі на початку XVII ст.

2. Економічна історія вивчає:

- а) розвиток народного господарства в різних країнах світу в різні епохи;
- б) історію економічної думки;
- в) громадські рухи і партії;
- г) діяльність народів різних країн у всіх сферах життя і галузях господарства.

3. Економічна історія тісно пов'язана з такими економічними науками як:

- а) політекономія;
- б) економіка промисловості, торгівлі, праці;
- в) загальна громадянська історія.

4. Найбільш суттєвою ознакою, дисципліни «економічної історія», є:

- а) метод абстракції;
- б) хронологічний метод;
- в) економічне моделювання;
- г) високий ступінь точності.

5. Варіантами розвитку рабовласництва є:

- а) середземноморське рабство;

- б) східне рабство;
- в) північне рабство;
- г) класичне античне рабство.

6. Виберіть характерні риси східного рабства:

- а) рабство носило патріархальний характер;
- б) рабство було класичним;
- в) використання рабської праці було всебічним;
- г) використання рабської праці було одностороннім і непродуктивним.

7. В основі середньовічного господарства лежала:

- а) власність феодалів на землю;
- б) власність феодалів на маєтки;
- в) часткова власність на закріпачених селян.

8. Основними причинами утворення середньовічних міст були:

- а) розвиток промислів;
- б) розвиток торгівлі;
- в) відділення ремесла від землеробства.

9. Які форми феодалльної ренти відомі:

- а) відробіткова, продуктова, грошова;
- б) побори, оброк, панщина;
- в) натуральна, монопольна, селянська.

10. Об'єднання ремісників однієї або кількох професій називається:

- а) мануфактура;
- б) цех;
- в) фабрика.

11. У якій країні феодалльні відносини тривали з X ст. по XV ст.:

- а) Франції;
- б) Англії;
- в) Німеччини?

12. У якій країні феодалізм проіснував до XIX в.:

- а) Німеччині;
- б) Франції;
- в) Англії?

13. Основні причини Великих географічних відкриттів:

- а) пошук нових торгових шляхів;
- б) гостра нестача золота і срібла;
- в) матеріально-технічні відкриття.

14. Первісне нагромадження капіталу в Голландії пов'язане з:

- а) розвитком торгових відносин;
- б) аграрним переворотом;
- в) високими податками.

15. Мануфактура – це підприємство, засноване на:

- а) поділі праці;
- б) примусовій праці;
- в) ремісничій техніці.

16. Первісне нагромадження капіталу у Франції пов'язано з:

- а) розвитком торгових відносин;
- б) аграрним переворотом;
- в) високими податками.

17. Процес первинного накопичення капіталу в Англії пов'язаний з:

- а) розвитком торгових відносин;
- б) аграрним переворотом;
- в) високими податками.

18. Яке значення мали Великі географічні відкриття:

- а) виникли зв'язки між найвіддаленішими областями, регіонами;
- б) виникли феодальні відносини;
- в) почала створюватися колоніальна система?

19. Які мануфактури спеціалізувались на предметах розкоші:

- а) англійські;
- б) голландські;
- в) французькі.

20. В чому полягає суть діалектики як методу дослідження економічної історії:

- а) у застосуванні закономірностей однієї групи явищ до явищ іншої групи;
- б) у відокремленні подій у їхньому зв'язку з іншими явищами;
- в) у застосуванні закономірностей однієї історичної епохи до подій іншої епохи;
- г) у з'єднанні протилежностей.

21. В чому полягає істотний зв'язок економічної історії та економічної теорії?

- а) вони обидві – економічні науки;
- б) економічна історія використовує деякі поняття економічної теорії;
- в) економічна історія дає економічній теорії фактичний матеріал для осмислення;
- г) економічна теорія прокладає шлях для економічної історії.

II. Письмові завдання 2-го практичного заняття.

Теоретичні питання:

1. Промисловий переворот в Англії: соціально-економічні передумови та наслідки.
2. Розвиток народного господарства Франції в 2-й пол. XVIII – 1-й пол. XIX ст.
3. Особливості капіталістично-індустріальної трансформації економіки Німеччини. Об'єднання німецьких земель за ініціативою Пруссії.
4. Економічний розвиток США від війни за незалежність (1775-1783 рр.) до громадянської доби.
5. Структурні зміни в економіці окремих країн та продуктивних сил світу в кін. XIX – поч. XX ст.. Основні тенденції розвитку світової економіки.
6. Економіка Англії на межі XIX-XX століття.
7. Економіка Франції на межі XIX-XX століття. Аграрні протиріччя с/г господарства.
8. Економічні причини першої світової війни. Економічна суть Версальської системи. Плани Дауеса та Юнга, їх суть і мета.
9. Господарство світу в міжвоєнний період. Велика депресія. Мілітаризація Німеччини в 30-і рр.
10. Господарство світу в міжвоєнний період. Велика депресія. Новий курс Ф. Рузвельта
11. Економічні наслідки війни для світової економіки. Бреттон-Вудська система. Науково-технічна революція. План Маршалла.
12. Структурна криза в 1970-х рр.. Форми державного регулювання економіки: соціально-ринкове господарство, рейганоміка, тетчеризм.
13. Ямайська валютна система. Регіональні інтеграційні угруповання, міжнародні організації та інститути. Виникнення ТНК і ТНБ.
14. Особливості економічного розвитку в кінці XX – на поч. XXI ст. 3 центри світової активності. Третій етап глобалізації. Інноваційні технології у фінансовій сфері.
15. Технологічні уклади, великі промислові цикли та кризові явища ринкової економіки. Зміна структури капіталу під впливом накопичення капіталу та НТП. Особливості сучасного технологічного укладу.

Терміни:

періодизація технол-х укладів;
 картель;
 синдикат;
 трест;
 концерн;
 з-н Шермана;
 з-н Гласа-Стігала;
 з-н Вагнера;
 план Дауеса;

план Юнга;
 план Маршала;
 з-н про гомстеди;
 “фермерський” шлях розвитку с/г;
 “пруський” шлях розвитку с/г;
 Новий курс Ф. Рузвельта;
 Версальська система;
 стагфляція;
 рейганоміка;
 тетчеризм;
 німецьке соціально-ринкове господарство;
 Бреттон-Вудська система;
 Ямайська валютна система;
 пром. переворот в Англії (причини);
 етапи Вел. Фр. Революції;
 етатизм

Тестові завдання

1. Особливістю якої країни був ранній початок спеціалізації с/г:
  - а) Франції;
  - б) Англії;
  - в) Німеччині.

2. «Пруський» шлях розвитку капіталізму в сільському господарстві полягав:
  - а) у передачі селянам землі без викупу;
  - б) селяни повинні були викуповувати землі або залишати поміщикам частину землі;
  - в) в утворенні вільних дрібно земельних селянських володінь.

3. Політика фритредерства – це:
  - а) державна політика, спрямована на вільні торговельні відносини;
  - б) державна політика, спрямована на захист національного виробника;
  - в) державна політика неутручання в економіку.

4. У період промислового перевороту були створені:
  - а) парова машина;
  - б) лінія з виробництва, переробки і передачі електроенергії;
  - в) перший автомобіль;
  - г) почалося будівництво залізниць.

5. «Американський» шлях розвитку капіталізму в сільському господарстві полягав:
  - а) передачі селянам землі без викупу;
  - б) селяни повинні були викуповувати землі або залишати поміщикам

частину землі;

в) спеціалізації сільського господарства.

6. Після завершення промислового перевороту розвинуті країни вступили в епоху:

а) первісного накопичення капіталу;

б) індустріалізації;

в) мілітаризації.

7. Які нові галузі з'явилися в кін. XIX - поч. XX ст.:

а) автомобільна;

б) кораблебудування;

в) електротехнічна;

г) машинобудування.

8. Головна причина економічної відсталості Франції в кін. XIX - поч. XX ст.:

а) військові виплати;

б) внутрішня політика держави;

в) модернізації техніки.

9. Під час індустріалізації відбувається:

а) концентрація виробництва;

б) виникнення нових галузей;

в) посилення ролі держави в економіці.

10. Економічному зростанню США в кін. XIX - поч. XX ст. сприяло:

а) збільшення земель;

б) зовнішня політика держави;

в) мілітаризація промисловості.

11. Головна причина економічної відсталості Англії в кін. XIX - поч. XX ст.:

а) велика кількість колоній;

б) фізичне і моральне старіння техніки;

в) військові виплати.

12. Економічному зростанню Німеччини в кін. XIX - поч. XX ст. сприяло:

а) збільшення колоній;

б) ліквідація феодальної роздробленості;

в) застосування новітніх досягнень НТП.

13. Яка основна причина виходу США на перше місце у світі за економічним розвитком в кін. XIX – поч.. XX ст.:

а) колонізація інших країн;

- б) лібералізація економіки;
- в) моральне вдосконалення американського суспільства;
- г) ставка на використання новітніх технологій.

14. Причини, які призвели до Першої Світової Війни:

- а) загострення боротьби за сфери впливу між США та Німеччиною;
- б) невдоволення Німеччини поділом сфер впливу між країнами;
- в) зміна співвідношення сил на світовій арені загострило протиріччя.

15. Світова економічна криза 1929 -1933 рр.. почався з:

- а) спаду торгівлі;
- б) різкого падіння цін на акції на Нью-йоркській фондовій біржі;
- в) зростання безробіття в Лондоні.

16. Найважливішими винаходами в період індустріалізації в кін. ХІХ - поч. ХХ ст. були:

- а) винахід електролампи; б) винахід парових двигунів;
- в) винахід двигунів внутрішнього згорання; г) будівництво залізниць.

17. Які центри стали результатом економічного розвитку в кін. ХХ ст.:

- а) США; б) Китай; в) Японія; г) країни Європейського Союзу; д) країни Африки.

18. Яка з економічних шкіл в найбільшій мірі є родоначальницею історико-економічної науки:

- а) класична політекономія; б) інституційно-соціологічна; в) марксистська;
- г) ордоліберальна; д) стара історична школа; е) нова історична школа.

19. У чому полягала особливість вивозу капіталу у Франції наприкінці ХІХ ст.:

- а) інвестиції; б) позики; в) союзна допомога; г) добродійність.

20. Яка з названих країн найбільше постраждала від економічної кризи початку 30-х рр.:

- а) Англія; б) Німеччина; в) СРСР; г) Франція.

21. Виберіть основні риси неоекономістської моделі змішаної економіки:

- а) великий державний сектор в економіці;
- б) прагнення до збалансованості держбюджету;
- в) значні соціальні видатки держави;
- г) індикативне планування;
- д) централізоване планування;
- е) перевага монетарних важелів регулювання.